

Het bureau van Hooykaas

Ik schrijf deze column zittend achter het bureau van Reijer Hooykaas. Hooykaas was vanaf 1946 hoogleraar wetenschapsgeschiedenis aan de Vrije Universiteit. In 1971 vertrok hij naar Utrecht, maar zijn bureau bleef achter op de VU, waar het aan opruimacties en arbo-(af)keuringen is ontsnapt en op mijn kamer is beland.

Hooykaas heeft over zeer uiteenlopende wetenschapshistorische onderwerpen gepubliceerd en internationaal geniet zijn werk grote bekendheid. In Christelijke kring bleef hij vooral bekend door zijn publicaties over Christendom en natuurwetenschap. Een vruchtbaar debat over geloof en wetenschap moest volgens Hooykaas beginnen met studie van de historie. Een completer beeld van de geschiedenis geeft inzicht in het karakter van wetenschap, en laat zien hoe de huidige situatie de uitkomst is van een lang proces.

De gereformeerde Hooykaas kon buitengewoon kritisch zijn over kortzichtige opvattingen van sommige geloofsgenoten. Hij had geen goed woord over voor theologen met hun geredetwist over dogmatische punten en komma's, terwijl ze ongehinderd door kennis van zaken oordelen velden over natuurwetenschappelijke kwesties. Ook veegde hij de vloer aan met het 'wijsgerige systeem' dat was ontwikkeld door zijn collega's van de Faculteit Wijsbegeerte van de VU. Hooykaas oordeel trof overigens alle 'systeemdenkers': de mystiek-evolutionistische synthese van Teilhard de Chardin, in de jaren zestig zeer populair, was volgens Hooykaas niets anders dan een 'pseudo-scientific delusion'.

Het succes van de westerse wetenschap was volgens Hooykaas niet te danken aan rationalistisch bouwers van alomvattende systemen, maar aan (Christelijke) natuuronderzoekers die de werkelijkheid bescheiden tegemoet traden en de empirische feiten accepteerden. Ook in zijn eigen werk liet Hooykaas het liefst de feiten spreken, dat wil zeggen de historische bronnen. Ironisch genoeg is Hooykaas' naam wel verbonden geraakt met een alomvattende these: de stelling dat de moderne natuurwetenschap haar ontstaan te danken heeft aan de Reformatie. Deze these formuleerde Hooykaas overigens pas na een leven lang gedegen bronnenonderzoek, en met meer nuance dan hem wel eens wordt toegedicht door Christelijke apologeten.

Zittend achter Hooykaas' bureau vraag ik me af of ik, in de geest van Hooykaas, iets kan zeggen over het huidige geloof-wetenschap debat. Zijn oordeel over theologen en filosofen laat ik maar voor wat het is. Zijn suggestie om te leren van de wetenschapsgeschiedenis lijkt me nog steeds zeer waardevol.

Ab Flipse

Gepubliceerd in: *Sophie* 1 (2011), nr. 1, p. 19